

Kibbutz Chofshi, Mamzerus, R' Ovadia & R' Kanievsky
Dec. 26, 1999

שו"ת יביע אומר חלק ג - אבן העזר סימן א

י"א מרחשון תשי"ז לפ"ק. על אודות איש ואשה שלא זכו שהופיעו בפני בית דינו בפתח תקוה. ואלה הפרטים שהובררו בפני ביה"ד אשר דן בענין. - הצדדים התחתנו ביום ט"ז שבט תשי"ב /שנים עשר לפברואר אלף תשע מאות חמישים ושנים/. בקבוץ החפשי יזרעאל, וגרו שם. בתאריך כ"ד אייר תשי"ד /עשרים ושבע למאי אלף תשע מאות חמישים וארבע/ נולד להם בן בשם איל. כעבור כששה חדשים הסתכסכו הצדדים בהיות ונודע לבעל שלאשתו יש מאהב בשם א"פ והם מתיחדים זע"ז. הזוג הופיע בבית הדין כשהאשה הרה, והבעל טען שאין ההריון ממנו, כי אם מהאהוב שלה. האשה הודתה כי אמנם חיתה באיסור עם הנחשד הנ"ל, אולם טענה בתוקף שההריון מבעלה. וסירבה להתגרש עד שיוקבע גורל העובר ע"י ביה"ד. בינתים ילדה האשה בת בשם אורינה ביום ח' תשרי תשט"ז /עשרים וארבע לספטמבר אלף תשע מאות חמישים וחמש/. הבעל טען וחזר וטען שהילדה אינה בתו. והאשה מכחישתו ותובעת מזונות לילדה.

לחקירות ולשאלות בית הדין את הבעל בישיבתו מיום כ"ה סיון תשט"ז, השיב הבעל: בחודש נובמבר /אלף תשע מאות חמישים וארבע/ פרץ הריב הראשון בינינו, כי מצאתיה עם א' פ' בחדר נעול וחשוך בקבוץ. אולם אז התפייסנו, והמשכתי לקיים אתה יחסי אישות עד לעשירי לחדש דצמבר /אלף תשע מאות חמישים וארבע/, ששוב רבנו, ונפרדתי ממנה. אני נשארת בחדרי, והיא עברה לגור בחדרו של א' פ' בקבוץ יזרעאל הנ"ל. ביום /עשירי/ לינואר /אלף תשע מאות חמישים וחמש/ חגגתי יום ההולדת שלי, ואשתי התרפסה לפני והביעה חרטה על מעשיה, וחזרנו לחיות יחד החל מיום /עשרים לינואר חמישים וחמש/, והמשכתי לקיים אתה יחסי אישות כשבועיים ימים. ומשהוברר לי שהיא בהריון, הפסקתי לחיות עמה ונפרדתי ממנה, מפני שלדעתי אין ההריון ממני. ובפרט שנודע לי שלא קיימה את הבטחתה והמשיכה להתיחד עם א' פ' - בפני ביה"ד הובאו עדים מחברי הקיבוץ שאישרו את חשדותי של הבעל כלפי אשתו. (העדים מוחזקים לחפשים ומחללי שבת בפרהסיא). האשה אישרה ג"כ את דברי הבעל הנ"ל, ואמרה כי בתחלת חדש דצמבר קבלה לאחרונה את הוסת. ולאחר ימי הוסת קיימה עם בעלה יחסי אישות. ובעשירי לדצמבר נפרדו עד התאריך /עשרים לינואר חמישים וחמש/ ששבה לחיות אתו כשבועיים. ושוב נפרדו. גם הבעל לא הכחיש את העובדות הנ"ל. אולם הוא הגיש אישור מרופא שהילדה אורינה נולדה לתשעה חדשים מלאים. ומכיון שהאשה חזרה אליו בתאריך /עשרים לינואר חמישים וחמש/, והילדה נולדה בתאריך /עשרים וארבע לספטמבר אלף תשע מאות חמישים וחמש/, יוצא שהאשה חזרה אליו כשהיה כבר בהריון ממאהבה הנ"ל. ואין הולד ממנו. כעת עלינו לברר לפום דינא מה משפט הבת, אם יש ליחסה אחר אביה, בהיות שרוב בעילות הלך אחר הבעל. וחייב במזונותיה. או לא. וכן יבואר אם הבת כשרה לבא בקהל.

(א) והנה תחלה עלינו לברר אם ע"פ הכלל דקי"ל (חולין יא): **רוב בעילות אחר הבעל**, נוכל להחזיק בנידון זה את הבת אחריו, באופן שנאמר כי בהיות והאשה חזרה לבעלה, (לאחר שנפרדו זמ"ז), בתאריך /עשרים לינואר חמישים וחמש/, והבת נולדה בתאריך /עשרים וארבע לספטמבר אלף תשע מאות חמישים וחמש/, נמצא שמלאו לה שנת חדשי עיבור וכמה ימים, וא"כ י"ל שילדה למקוטעים, [וכמו שאמר כן כבוד אב בית הדין הגאון ר' ראובן כץ שליט"א בהערותו שנרשמה בפרוטוקול מיום כ"ה סיון תשט"ז, בתחלת הדין]. ואמנם אחר העיון נראה שאין דבר זה ברור, ותליא באשלי רב רכי. כי הנה בב"י אה"ע (סי' קנו) הביא מ"ש בתשו' הריב"ש (סי' תמו), שמדברי הרמב"ם נראה דבעינן ט' חדשים שלמים (להחזיקו בולד של קיימא שכלו לו חדשיו לפטרה מחליצה ויבום). שכל ב"פ"א מה' יבום ה"ה, עד שיוודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה חדשים גמורים. וכ"כ הסמ"ק. וכן נראה בפרש"י שבת (קלו). וסמכו על מה שאמר שמואל (נדה לח) שאין אשה יולדת אלא לרע"א יום או לרע"ב יום או לרע"ג יום, אלמא שאין היולדת לתשעה יולדת למקוטעין. אבל הרמב"ן בתורת האדם כ', הנולד לט' חדשים בין שלמים בין מקוטעים מתאבל עליו בן יומו. ומפרש, דכלו חדשיו היינו ח' חדשי העיבור, אבל תשיעי חדש הלידה הוא. וס"ל להרב דלא כשמואל. ולפ"ז בנ"ד א"צ חליצה. והואיל ואפ"י נימא דלא הוי כלו חדשיו, א"צ חליצה אלא מדרבנן, דהא באשת כהן אינה חולצת. [יבמות לו:], לפיכך הרוצה להקל ולהתירה יש לו עמוד נכון, הוא הרמב"ן ז"ל שכדאי הוא לסמוך עליו, כ"ש אם הוא שעה"ד. עכת"ד. וע' בטור יו"ד (ס"ס שעד) שהביא דברי הרמב"ן להלכה. ומ"מ דעת רוב הפוסקים היא שיוולדת לט' אינה יולדת למקוטעין, וכרש"י והרמב"ם והסמ"ק הנ"ל. וכן פסק האו"ז ח"א (סי' תריג), וח"ב (סי' תכה), בשם רשב"א. וכן דעת המאירי שבת (קלו) ויבמות (לו:). וכן דעת הארצות חיים יו"ד (עמוד קעו). והראב"ן יבמות (סי' מ). וכן הביא מרן הב"י אה"ע (ס"ס קעה) בשם פוסקים. ע"ש...

איך שיהיה עלה בידינו שגם אצל אחרוני רבני אשכנז אין הדבר ברור לפסוק בזה כדעת הר"ש בן הרשב"ץ בזה. ורבים מהם פסקו להחמיר, ושאיין ראה מדברי הרמ"א דס"ל כסברא זו להקל למעשה. גם הלום ראיתי בשו"ת מעיל צדקה (סי' ה די"א ע"ב) שכל דפסקינן כוותיה כהרמב"ם דבעינן ט' חדשים שלמים לחומרא, שלא יהיו מקוטעין. ע"ש. וכ"ד הרב שמלת בנימין ח"ב (סי' יא) הנ"ל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סי' קס אות יט). וע' במפתחות שם. ומכ"ש לדין דאזלינן בתר שפוליה גלימיה דמרן ז"ל דנקטינן שיוולדת לט' אינה יולדת למקוטעין. ודלא כמו שרצה לומר הפמ"א הנ"ל. וע' בשדי חמד (מע' ט כלל ה בתחלתו), שהביא ד' מהר"י אלגאזי דנקיט במסקנתו שלא כד' הר"ש בן הרשב"ץ הנ"ל. ע"ש. [ודע שבהרבה תשו' האחרו' הנ"ל העתיקו בטעות דין

זה בשם הרשב"ץ, כמ"ש בהגה (סי' קנו), וליתא. וצריך להגיה בדבריהם, הר"ש בן הרשב"ץ. וע' בשו"ת האלף לך שלמה (חאה"ע סי' יט), ובשואל ומשיב קמא ח"ג (סי' קמט). וע"ע בישועות יעקב (סי' קנו סק"ה). ובשו"ת ר' חיים כהן רפפורט (חיו"ד סי' יט). ע"ש...

(ח) אולם ישנה לפנינו דרך כבושה ונוחה יותר, להחזיק את הבת מהבעל, ע"פ הודאת הבעל, שקיים יחסי אישות עם אשתו, בתחלת חודש דצמבר /אלף תשע מאות חמישים וארבע/, עד לעשירי לחודש ההוא. ומאז נפרד מאשתו עד /עשרים/ לינואר /אלף תשע מאות חמישים וחמש/. ומעתה אם נאמר שנתעברה לפני דעבוד פרישה, נמצא ששלמו לה תשעת חדשי העיבור בסביבות ליל /עשירי/ לספטמבר /אלף תשע מאות חמישים וחמש/. (ושבועיים אחר זה נולדה הבת). וא"כ י"ל דאשתהויי אשתהי עד החודש העשירי. וכדקי"ל ביבמות (פ): דאמרי' אשתהויי אשתהי עד י"ב חודש. וע' במאירי שם. איברא דאשכחן להרמ"א /בא"ה/ (סי' ד סי"ד) שכל דלא אמרינן אשתהי אלא כשאין שום כיעור. וא"כ בנ"ד שאין לך כיעור ופריצות יותר מזה, והיא גם היא אמרה והודתה שקיימה יחסי אישות עם הנחשד, י"ל דלא אמרינן אשתהי. מ"מ הרי כתבו הח"מ וב"ש שם דהיינו דוקא לענין שיהיו של זמן רב, של י"ב חודש, אבל בחודש העשירי אפשר דלא חיישינן אף בכיעור. [וע"ע בערוך השלחן (שם סכ"ב) שכל, שדבר פשוט הוא שאף בעשרה חדשים ומעט יותר אמרינן אשתהי שמצוי הוא לשהות כן. ע"ש. אך לא כן משמע מדברי הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע ר"ס לט). ע"ש]. וכן מצאתי בשו"ת ישמח לבב (חאה"ע סי' ב) שכל, דלא שנא בין כיעור גדול לכיעור קטן דשפיר אמרינן אשתהי בחודש העשירי. ע"ש. ומכאן יש להעיר עמ"ש הגר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (חאה"ע סי' כ) וז"ל, לכך אם אומר הבעל שפירש ממנה לערך ט' חדשים עד הלידה הוי הולד ממזר ודאי וכו' שם דלא שייך בזה אשתהי עד י"ב חודש כיון שראו ממנה דברים מכוערים. ע"ש. והרי מבואר בגדולי האחרונים הנ"ל דבחודש העשירי אף אם ראו בה דברי כיעור תלינן בבעל, והיאך כתב הדולד ממזר ודאי. (אם לא שנאמר דשאני בנידונו של הרב שם דמיירי שהיתה פרוצה ביותר כיעור"ש. ועדיין צ"ע, דמ"מ מידי ספק לא יצא.) ובלא"ה ישנם כמה פוסקים דס"ל דלא כהרמ"א בזה. ולעולם אמרינן אשתהי עד י"ב חודש. וכמבואר בשו"ת מהר"ם פדואה (סי' לג) דאף בראו בה דברי כיעור אמרינן אשתהויי אשתהי. ע"ש. וכן העיר מזה הגאון רצ"ה ברלין בתשובה, והיא לו נדפסה בשו"ת רעק"א (סי' קד). וכ"כ בשו"ת תפארת צבי (סי' ב). והוסיף, שכל"ה דעת התוס' והרמב"ם. ע"ש. וע' בשו"ת רעק"א. שם. ובשו"ת השיב משה (סי' ס דרך ג נתיב יד). ע"ש. ומלבד כל זה י"ל עוד, שיש לתלות שהולד הזה בן שבעה חדשים הוא, (שנתעברה בו מבעלה בסוף ימי השבועיים שחזרה אליו בתאריך /עשרים/ לינואר /אלף תשע מאות חמישים וחמש/), ואשתהויי אשתהי. כמ"ש בתשו' הריב"ש (סי' תמו). ומהר"ם פדואה (סי' לג). (וע' היטב בשו"ת מהר"י קולון סי' קג). ואין לסמוך על עדות הרופא שהולד בן ט' חדשים גמורים. וכנודע מ"ש מרן הב"י יו"ד (סי' קפז) בשם הריב"א, שאין להתיר ע"פ רופא עכו"ם, ואפי' מומחה לרבים דלא מרע נפשיה, דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא. ע"ש. וה"ה לרופאים ישראלים המחללים ש"ק בפרהסיא וכו', שדינם כעכו"ם לכל דבר. וכ"כ להדיא בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' יג) מהאחרונים. וכ"כ מהר"ח פלאגי בס' רוח חיים (סי' תקנא סק"ד). ע"ש. וע' בשו"ת מהרש"ם (שם) שהביא מ"ש הדמשק אליעזר (פ"ד דחולין ס"ס יד), דמוכח בחולין (עז) דקאמר שאלתי לחכמים ולרופאים. שבכל דבר התלוי באו"ה, אע"פ שהוא מהלכות הרופאים, אין סומכין עליהם בלבד, עד שישאל גם לחכמים בתורה. ע"ש. ומכ"ש בנ"ד דלא שייך לא מרע נפשיה, דמצי לאשתמוטי בכה"ג דהוי דרך אומדנא והשערה בעלמא. וכמ"ש בכיו"ב בשו"ת חיים של שלום ח"ב (סי' יט) ד"ה ואת"ל. ע"ש. וכמה עובדות מכחישות חכמת הרופאים בזה. (וכמ"ש גם הריב"ש (סי' תמו) הנ"ל.) וידוע שכמה דיות נשתפכו ע"ז. ואכמ"ל. ומיהו אין צורך בכך בנ"ד, ובפרט לפי טענת הבעל שהרגיש אז שהיתה בהריון. ואף האשה לא הכחישתו בזה. ומחורתא כדשנין מעיקרא.

(ט) ברם אכתי איכא לעיוני בנ"ד, דלכאורה נראה מתוך העדויות שהעידו עליה חברי הקיבוץ שהיתה מתיחדת עם הנחשד, והיא ג"כ הודתה שקיימה עמו יחסי אישות, שהאשה הזאת נקראת פרוצה ביותר. ובסוטה (כו), תני רב תחליפא בר מערבא, קמיה דר"א, אשה מזנה בניה כשרים, רוב בעילות אחר הבעל. בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו וכו', ומסיק בתיקו. והרמב"ם (פט"ו מהא"ב ה"כ), והטוש"ע /בא"ה/ (סי' ד סט"ו), פסקו, שאם היתה פרוצה יותר מדאי חוששים לבניה. וא"כ יוכל הבעל לפטור את עצמו מחיוב מזונות הבת בטענה שאינה בתו, בהיות ואשתו פרוצה ביותר. ואע"פ שכל הרמ"א בהגה שם, דמ"מ היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים, נראה שאין זה מעלה ארוכה אלא לענין הכשר הולד, **הואיל ומדאורייתא ספק ממזר מותר לבא בקהל, ואף בלא דיבורה הולד כשר מה"ת, ולכן נאמנת היא להכשירו ע"י דיבורה. אבל להאמינה להוציא ממון של מזונות מבעלה נראה דלאו כל כמינה.** וכיו"ב כ' ה"ה (פט"ו מהא"ב הי"ב), שלכן האמינה לומר לכשר נבעלתי, והואיל ומה"ת אין אנו צריכים לדבריה כדי להכשירו, דהא לא הוי אלא ספק ממזר, וספק ממזר מה"ת מותר לבא בקהל, אלא שחכמים גזרו עליו, והאמינה בשל דבריהם. אבל לפסול כיון דמדאורייתא מותר לבא בקהל אלא דרבנן גזרו עליהן, אם היו מאמינים אותה, ומתירין אותו בממזרת ודאית, היו מקילין בשל תורה, ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב דכתיב יכיר יכירנו לאחרים. ע"כ. וכ"כ הר"ן (פ"ד דקידושין) במתני' איזהו שתוקי. ע"ש...

(יא) והנה גדר פרוצה ביותר, כ' בשו"ת מהר"י ברונא (סי' סו), דהיינו בחיבוק ונישוק בפרהסיא, דאיכא רגלים לדבר. ע"ש. אולם בפ' רש"י (סוטה כז) כ', פרוצה ביותר, דאיכא למיחש דרוב בעילותיה משל אחרים. ע"ש. וכ"כ הסמ"ג, דהיינו שמפקרת עצמה לכל בפרהסיא. והובא בתשו' מהר"י ברונא שם. ולכאן כן מוכח מלשון הש"ס דקאמר, אשה מזנה בניה כשרים רוב בעילות אחר הבעל והדר בעי, היתה פרוצה ביותר מהו. וכ"ה בירוש' (פ"ק דסוטה ה"ז). ומוכח דפרוצה ביותר גריעא טפי מאשה המזנה בודאי.

וכן מתבאר מדברי הגנת ורדים (כלל ד סכ"ט) הנ"ל. וע' בכנה"ג (ס' ד הגה"ט אות כד). וכן מצאתי בשו"ת עמודי אש (ס' כ אות ב) שדייק כן מהירושו'. ע"ש. וכן נראה מדברי הט"ז. וכ"כ בפשיטות בשו"ת ומצור דבש (חאה"ע ס' א, דצ"ד סע"א). ובשו"ת תעלומות לב ח"ג (דכ"ב סע"ג). ע"ש. ואע"ג דהרמב"ם והש"ע כ', יצא קול שהיתה מזנה תחת בעלה אין חוששים לבניה וכו', אבל היא עצמה חוששין לה משום זונה, וכו', ואם היא פרוצה ביותר חוששין אף לבנים. הנה ברישא מייירי בזינתה בודאי, וכמ"ש להדיא התשב"ץ ח"ב (ס' ז), דזיל בתר טעמא דרוב בעילות אחר הבעל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מהרי"ו (ס' כד). ע"ש. (והא דנקטי יצא קול לאשמועי' רבותא שאעפ"כ חוששין לה עצמה משום זונה.) ולפ"ו בנ"ד הרי לא הגיעה עד כדי כך להפקיר עצמה לכל בפרהסיא, שלא נתיחדה אלא עם הנחשד פ' ובהסתר ובהחבא, וכשהיו מרגישים מי שנתקרב לחלון חדרם היו מתרחקים זה מזה ומתחבאים, לבל ידעו ממעלליהם הרעים. וכמובא בעדויות שבפרוטוקול, וכ"ז בזמן שנפרדה מבעלה, אבל קודם זה נזהרה מאוד לבל יודע שהתיחדה עם הנחשד כלל. וא"כ עדיין י"ל דבכה"ג שלא הגיעה לכלל פרוצה ביותר, וחזרנו לדין רוב בעילות אחר הבעל. ואף שלמהר"י ברונא י"ל דחשיבא כפרוצה ביותר, הרי י"ל דהרב לשטתיה דמפרש לבעיא דהיתה פרוצה ביותר, לענין איסור כהונה דוקא, אבל הולד כשר לבא בקהל, דבתר אביה שדינן ליה. משא"כ לדידן לא נקראת פרוצה ביותר אלא כשמפקירה עצמה לכל בפרהסיא כהסמ"ג ורש"י הנ"ל.

ולא מבעיא לדעת הבית שמואל (ס' סח ס"ק יד), שיש להוציא ממון ע"פ ספק ספיקא (בצירוף ברי ושמא). ושכ"כ מהריב"ל ומהרש"ך. ע"ש. וכ"כ עוד הב"ש (בס"י עז ס"ק יב). ע"ש. שלפ"ו בנ"ד נמי שהאשה טוענת ברי שמבעלה היא הרה (ואולי כשזינתה עם הנחשד השתמשה בדברים המונעים הריון המצויים אצל הפרוצים). ויש ס"ס להחזיקו כבנו, שמא לא חשיבא פרוצה ביותר, ושמא אף בפרוצה ביותר רוב בעילות אחר הבעל. כיון דבגמ' הויא בעיא דלא אפשיטא, וגם דעת בה"ג וסיעתו להחזיקו אחר אביו. וא"כ גם להוציא ממון נאמנת. וכיו"ב ראיתי בשו"ת גבעת פינחס (ס' יז) שכ"ס ס"ס כה"ג להכשיר הולד. ע"ש. אלא גם למאי דקי"ל להלכה כדעת הסוברים שאין להוציא ממון ע"פ ס"ס, ואפ"י כמה ספיקות, וכמ"ש הברכי יוסף חו"מ (ס' כה ס"ק טו). ובס' אורח משפט (שם ס"ק פט). ובשאר אחרונים. וע' בפני יהושע כתובות (ט): ובשב שמעתתא (ש"א פ"כ ופכ"א). ואכמ"ל. מ"מ בנ"ד שאנו צריכים להכשיר הולד ולהחזיקו אחר אביו, (ואפ"י לדעת הסוברים דלהכשיר הולד א"צ לכך, דשמא מגוי ועבד נתעברה. מ"מ בכה"ג שכל חברי הקיבוץ ישראלים, אנו צריכים להחזיקו אחר אביו כדי להכשירו.) אף לענין שאר דברים נגדר אחר זה. וממילא הבעל חייב במזונותיו. וכיו"ב כ' הגאון הפלאה (ספ"ק דכתובות), דהא דאמר שמואל אין הולכין בממון אחר הרוב היינו דוקא במידי דלא נ"מ אלא לענין ממונא. משא"כ היכא דשדינן ליה בתר אביו לענין איסור דמכה אביו וכה"ג, חייב גם בפדיונו (כשהוא בכור). וכיו"ב. ע"ש. וכן הוא בשו"ת בשמים ראש (ס' כט). ע"ש. וכ"כ הרבה אחרונים. וכן ראיתי לידידי הגאון מהרי"ש אלישיב שליט"א, בפסק דין אחד (מיום ח' ניסן תשי"ב) אשר נזדמן לידי, שכ"ג דהיכא דאין מקבלים את דברי האב שאומר זה אינו בני ומכשירים את הולד ע"י שמחזיקים אותו אחר אביו, שוב לא שייך לדון לפטרו ממזונות מטעם קים לי. שמכיון דע"כ הולד מתיחס אחריו ממילא הוא בכלל תקנת חז"ל שחייבו לזון את בניו המתיחסים אחריו. ע"כ. והוא תנא דמסייע לן לחייבו במזונות בנ"ד. ומכ"ש שנראה עיקר לדינא דבנ"ד לא חשיבא פרוצה ביותר. וכדעת רש"י וסמ"ג. וכן מוכח בשו"ת מהר"ם פדואה (ס' לג). ע"ש. וכן מתבאר עוד מדברי הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע ס' שיח) דבכה"ג לא חשיבא פרוצה ביותר. ע"ש. ומכ"ש שאף חיבוק ונישוק בפרהסיא ליכא הכא. וע' בשו"ת ספר יהושע (ס' ז) שכ', דאף להט"ז דס"ל דפרוצה ביותר אינה נאמנת להכשיר הולד, היינו דוקא בפרוצה לכמה אנשים, משא"כ היכא דחשודה מאיש אחד דוקא, ואפ"י היא פרוצה לו נאמנת. ע"ש. והובא באוצר הפוסקים (ס' ד ס"ף סט אות ד). ע"ש ודון מינה לנ"ד שאינה חשודה אלא מאיש אחד. ודו"ק.

(יב) ודע שאע"פ שידוע שבקבוצים החפשיים הם פרוצים בעריות, ופריצי טובא אהדדי, בעוה"ר. מ"מ אין לפסול את הבת על סמך זה, בצירוף עובדות העדויות שנגבו בגב"ע מחברי הקיבוץ, (וכן הודאת האשה), שהרי הם עצמם העידו שהיו הנחשד והאשה מסתתרים ומתחבאים מפניהם, ועושים במחשך מעשיהם. והוי כי ההיא דאמרי' בחולין (יג רע"ב) ות"ק אשתו לא מפקר. ע"ש. ועוד שאפ"י הגוים בניהם מתייחסים אחריהם. כמ"ש ביבמות (סב). ע"ש. ובסנהדרין (פב) פליגי רבנן אם הבא על הנכרית לוקה אף משום זונה, דלרב דימי אינו לוקה משום זונה, משום דנשייהו ודאי לא מפקרי. ולרבין לקי משום נשג"ז. וכ"פ הרמב"ם (פי"ב מהא"ב ה"ב), והטוש"ע/בא"ה/ (ר"ס טז), שלוקה אף משום זונה. אלמא דחשיבי כמופקרות. ואפ"ה בן העכו"ם יורש את אביו ד"ת (קידושין יז:). ומ"ש ביבמות (צח), הא דאמר רבנן אין אב למצרי, לא תימא משום דשטיפי בזמה ולא ידיע, אלא אפ"י ידיע נמי לא חיישינן, דהא ב' אחים תאומים וכו'. התם מייירי שלידתן בקדושה. וכיעו"ש. וע' בארוכה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג ס' תתרכ). ע"ש. וע' בשו"ת כסא דהרסנא (ס' ה) שחשב ל"ר לבה"ג דאף בפרוצה ביותר אמרינן רוב בעילות אחר הבעל, מהנכריות שמוחזקות בזנות, וכמ"ש (ע"ז כב:): שהעכו"ם מצויים אצל נשי חבריהם. ואפ"ה בניהם מתייחסים אחריהם. אף ש"ל דלעולם לענין איסורא חוששין. אמנם אפשר דהך פרוצה ביותר קאי אמזנה דר' תחליפא, דהיינו בידועה מזנות רעים רבים, ואפ"ה מאן דמכשר ס"ל דמנטר לה בגוונא דקים ליה בזרעיה. וכולי האי לא הוחזקו נשי עכו"ם בוודאות. ע"ש. וע"ע בשו"ת עדות ביעקב (ס' יב דכ"א ע"ג). ובשו"ת צור יעקב (ס' טז). ע"ש. וה"נ בנ"ד ודאי דאמרינן בכה"ג רוב בעילות אחר הבעל.

(יג) ובהיותי בזה ראיתי להגאון בעל הפלאה בספרו פנים יפות עה"ת (פר' אחרי מות פסוק ערות אחותך). שכ', דהא דאמרינן רוב בעילות אחר הבעל, אין הפירוש מפני שרגיל אצלה בביאות הרבה, שהרי אפ"י לא נתיחד עמה הבעל אלא פעם אחת, תולין הולד בבעל. שלא חילקה התורה בכך. אלא הפי' הוא שרוב הנבעלות הן מבעליהן, ולהכי כל היכא דאיכא למתלי בבעל אזלינן בתר רוב

הנבעלות מבעליהן. ולכן בחייבי כריתות שאין קידושין תופסין בהם ואין שם בעל עליו ליתא להאי רובא, ואדרבה יש לתלות יותר באחרים שאין בהם איסור כרת. וכמ"ש ביבמות (סט: כ"ו ב. ע"ש. ו) "וכ" עוד בספרו נתיבות לשבת (סי' ד סק"ט). והובא באוצר הפו' (שם ס"ק סא אות ג - ו). וע"ע בס' המקנה קידושין (עה: ע"ד רש"י שם). ולפ"ז צ"ל דהספק בדין פרוצה ביותר, משום דאיתרע לה רובא, מש"ה אין ללכת אחר רוב הנבעלות לבעליהן... ומעתה י"ל דבספק פרוצה ביותר שוב אזלינן בתר רוב הנבעלות. ודוקא בודאי פרוצה ביותר אמרינן דאיתרע לה רובא. ואף אם נרצה לפקפק בדברי הפנים יפות והנתל"ש הנ"ל, גוף הסברא שמספק אין להכניסה בגדר פרוצה ביותר, נכונה היא. וראיתי להגאון החזון איש (נשים, סי' ז) שכל דלכאו' מסתברא שכל שלא נתברר הדבר לא חשיבא פרוצה ביותר. אלא שסיים, דלא משמע כן מד' הפוסקים. ע"ש. ולפע"ד אינו מוכרח, ויש מקום לומר כן לקושטא דמילתא. ומכ"ש בנ"ד שהעדים שהעידו על ייחוד האשה עם החשוד והסתגרותם בחדרו, כולם מאנשי הקיבוץ שהם חפשים גמורים ומוחזקים למחללי שבת וכו'. דלא ייבנין לה דין פרוצה ביותר ע"פ עדים פסולים כאלה. וכן מצאתי להגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק ח"א (חאה"ע סי' ו אות ה), שאע"פ שיש חולקים על בה"ג והרא"ש שכל להכשיר הולד גם בפרוצה ביותר, היינו דוקא בפרוצה ביותר שיש עדים ע"ז, אבל כ"ז שלא נתברר זה אף דנימא דזינתה לפרקים מ"מ ודאי דשייך בה הכלל רוב בעילות אחר הבעל. ואפ"ל בשתהה עשר שנים ולא ילדה מבעלה. ע"ש. ומכ"ש שבלא"ה נראה שהעיקר בנ"ד שאין לחשובה כפרוצה ביותר מצד סברות הפוסקים שהתנו דבעינן שתהיה מופקרת לכל בפרהסיא. משא"כ בנ"ד.

(יד) ויש להוסיף עוד סניף לנ"ד, שישנה עוד סברא לומר שאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר, ואע"פ שיש לה בעל ואפשר לה לתלות בבעלה, מ"מ הואיל ואין יצרה תוקפה להתעבר מהנחשד ואין ברצונה אלא לזנות, לכן מסתמא י"ל שהשתמשו באמצעי מניעת הריון, שמצוי הרבה אצל החפשים אפ"ל לגבי בעליהן. וכן מתבאר בשו"ת הריב"ש (סי' תמו) וז"ל, אלא שאין תולין לעולם בזנות, כל שאפשר לתלות בבעלה אפ"ל על צד הרחוק וכו', דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר. ע"כ. ואע"ג דמירי התם במזנה סמוך לזמן נישואיה באופן שתוכל לתלות בבעלה. וכגון שהיא בעולה כבר. ואפ"ה קאמר דאשה מזנה מתהפכת. ואע"פ שאמרו בס"פ האשה שלום (יבמות ק"ח): וכולן מזנות ותולות בבעליהן. הדבר פשוט שלא נאמר ד"ז להחזיק איסור שבניהם ילדי זנונים הם, אלא דרך חשדא בעלמא שיש להם מקום לתלות בבעליהן. וע' בפרש"י כתובות (עה). אבל מצד הדין ודאי שרוב בעילות אחר הבעל. וכיו"ב כ' בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' תתרכ) בסוף תשו' מהר"ר יהודה ז"ל, שיש דברים שאנו מדמים והמעשה רחוק. כהיה דעירובין (נה): יושבי צריפין חייהן אינם חיים ובניהם אינם שלהם, ומפרש טעמא שאין להם מרחצאות. ופרש"י שנשתייהן נוקות למנאפין. ואטו יעשו מעשה להפרישם כמזורים ממש, ולא כן נראה מדלא פירשו ממזרות גמורה. ע"ש. ודון מינה לנ"ד. וכאשר העיר לנכון בזה הגר"י ענגיל בגליוני הש"ס יבמות (ק"ח): ע"ש. ומצאתי בשו"ת גנת ורדים (חאה"ע כלל ד סי' כט), שנשאל בא"א שהיתה פרוצה מאד אם יש מקום להכשיר בניה, והעלה שנאמנת להכשיר בניה ולהחזיקם אחר בעלה, משום שכל אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר. ויש לתת טעם לדבר, שמכיון שלהוטה לזנות לא ניחא לה להתעבר, מפני שהתשמיש קשה למעוברת (כדאי' בנדה לא). ויכולה ג"כ לשמש ע"י מוך. ע"ש. וכ"כ מדעתם בשו"ת שאלת יעקב (סי' טז אות ז), ובשו"ת לחם שערים (סי' פה) ד"ה ועוד, שגם בא"א אמרינן אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר. ע"ש. +/מלוואים/ במש"כ שגם בא"א אמרינן אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר, שו"ר באור שמח (פי"ח מהא"ב ה"י) ד"ה והנה בפנ"י, שכל סברא זו לענין אשתה י"ב חדש. ע"ש. אבל בודאי זינתה לא אמר' הכי. וע' מחצית השקל על אה"ע (סי' ד' דל"ו ע"ד) שכל ג"כ סברא זו על א"א דמזנה מתהפכת. ע"ש. + והן אמת דלפ"ז ק' על הגמ' (סוטה כז) היתה פרוצה ביותר מהו וכו'. ואמאי לא קאמר דאשה מזנה מתהפכת, וממילא רוב בעילות אחר הבעל, א"ו שתולה בבעלה ואינה חוששת להתהפך. ואע"פ שאין יצרה תוקפה להתעבר, מ"מ אינה חוששת לעשות טעדיק שלא תכנס בהריון. ומיהו י"ל עפמ"ש הגו"ר הנ"ל, דה"ט שכיון שלהוטה לזנות לא ניח"ל להתעבר, מפני שהתשמיש קשה למעוברת, וא"כ טע"ז שייך גם לגבי בעלה, שאינה רוצה להתעבר כלל. ומכיון שבכל זאת נתעברה. או משום שלא נתהפכה יפה יפה, וכמ"ש בכתובות (לז), או שלא חששה להתהפך כלל. ולכן מספק"ל להגמ' בתר מי נשדייה לולד. ומיהו לפ"ז לא הי"ל להגו"ר להקל בנידונו מה"ט גופא. ומצאתי בשו"ת בנין עולם (חאה"ע סי' ה אות י), שדחה דברי הרב השואל דס"ל דאמר' אשה מזנה מתהפכת גם בא"א, ודחהו דבא"א שיוכלה לתלות בבעלה לא אמרינן הכי. ולבסוף (בסוף אות כה) צירף סברא זו דאשה מזנה מתהפכת גם בא"א אם לא היה האיש בביתו, שיראה פן לא יתלו בבעלה לומר שבא ע"י שם וכדומה. ע"ש. ואפשר דבנ"ד שנפרדה מבעלה, ולא היה הדבר בידה לחזור אליו, ג"כ י"ל ששימשו ע"י אמצעי מניעת הריון. וי"ל. וגם הלום ראיתי באוצר הפוסקים (סי' ד ס"ק סא אות ה), שהביאו מ"ש התועפות ראם (חאה"ע סי' מד), שאפ"ל היו ביאות של אחרים מרובות מביאות הבעל, אמרינן רוב בעילות אחר הבעל. וה"ט משום שאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר. ולכן מהני הברי שלה בצירוף הרוב הנ"ל. ע"ש. [ושם באוצה"פ סוף אות א כתבו שכ"ה גם בתפארת צבי (חאה"ע סי' ד). וצ"ל ע"ש בסוף הסימן דלכאו' ל"מ כן]. ובזה ניחא ג"כ דאף בזמן אמרינן רוב בעילות אחר הבעל. ולפ"ז מ"ש בשו"ת צמח צדק (ס"ס נג), לפסול הולד כשהיתה עם בעלה י"ב שנה ולא ילדה, שחזקה שמהנואף נתעברה. ע"ש. י"ל אדרבה אשה מזנה מתהפכת בכה"ג. וע' בשו"ת עין יצחק (סי' ו). ובשו"ת עמודי אש (סי' כ) הנ"ל. ובמקום אחר כתבנו בס"ד ע"ד הצ"צ. ואכמ"ל. סוף דבר נלע"ד דמכל הני טעמי תריצי אין לתת לאשה זו הדין של פרוצה ביותר לענין פיסול הולד, וזכאית האם לתבוע מזונות מבעלה עבור הבת אורינה, דשדינן לה בתר הבעל

ג

תשובה ממרן הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצוק"ל בעל קהלות יעקב

בהיתר לבא לקהל

בעה"י אור ליום ה' משפטים התשי"ט

לכבוד מעלת הגאונים המפורסמים ב"ד צדק דק"ק לונדון שליט"א,
מכתבם הגיעני ונפלאתי מאד שהציעו לפני שאלה הלכה למעשה ובביתי אין
לחם ואין שמלה ומה אדע ולא ידעו הדר"ג, ומכיון שכבוד הדר"ג אינם צריכים
כלל לדידי ולדכוותי ודברי כבודם הקצרים מאירים את העינים קשה לי מאד להפסיק
כל הענינים ולעיין בש"ס ופוסקים [כי טרידנא מאד בסידור ספרי על נדרים ההולך
ונדפס כעת תלי"ת] ומ"מ מפני עשה דכבוד תורה אכתוב מה שהרהרתי מידי עיוני
בזה בחפזי לא להלכה ח"ו אלא כתלמיד הדין בקרקע לפני רבותיו.
בדבר אשת... שנפרדה מבעלה מתוך קטטה ועברה לגור בבית בפנ"ע ולאחר
ט' שנים ילדה בן ואומרת מפלוני ישראל. יפה כתבו הדר"ג שליט"א דאחר שאינה
נאמנת לפסול בנה כמבואר בסי' ד', א"כ איכא לספוקי שמא מבעלה נתעברה
כיון שגם הבעל דר בלונדון. וכונת הדר"ג שאע"פ שאין עדים לזה רק דברי האשה
ובנה הקודם מ"מ אומדנא איכא ועוד דעכ"פ אין עדות איפכא שהרחיק נדוד
ומספיקא לא נפקא. אע"פ שלא דרו יחד יתכן שבא עליה באתנגה כדרך הפרוצים,
וגם איכא למתלי ברוב נכרים וכונת הדר"ג שליט"א שאע"פ שיש פוסקים דלא
מספקיין בנכרים מ"מ בדור פרוץ כזה שנופץ מאוד התערבות בנכרים אצל פורקי
עול ר"ל שפיר איכא למתלי וכש"כ כשרוב נכרים וכעין זה כתב החת"ס בסי' ט'
בשם הבית מאיר.

וכתבו הדר"ג שליט"א וכמו שהכריע העין יצחק אה"ע סי' ז' דאף אם אומרת
שאיננו מנכרי יש לתלות ברוב עכו"ם עכ"ל. ולא פירש אם הע"י הכשיר לגמרי
מה"ט או דרק משוי לו ספק ממ' ואם דע"י מכשיר לגמרי הרי כבר יש אילן גדול
לתלות עליו ובפרט דמחשש דאורייתא ממ"נ יצאנו דספק ממ' מותר וספיקא ודאי
איכא כדברי הדר"ג שליט"א ואין הע"י מצוי כאן לעיין בו.

תו חקרו הבר"צ שליט"א ע"ד בעלה... והגיעו לכלל ספק עצום שאמו נכרית
[וממילא אין קדושיו קדושין ואשתו פנוי'] מכיון שנושאי הוריו נעשה בבית ע"ז
בעיירה שלא נודעו שם יהודים וגם מה ששרת בצבא בעת שלא הי' גיוס חובה
דבר שלא היה רגיל בין היהודים. [ויש לדמותו למצא תינוק מושלך דאזלין בתר
רוב המשליכים והיינו כשלא נודע לנו בבירור שהחזיק עצמו לישראל דמה שנשא
ישראלית אין ראוי כלל ובשמירת תורה ומצוות לא ידע כלל ובהנהגתו אין הפרש
דינו לנכרים כלל] ומה שעשה חו"ק וכתובה אפשר שעשה כן ע"פ דרישת האשה
שהיא יהודית והטענו את השוחט שסידר הקדושין כמו שרגיל במדינה זו.

ד הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצוק"ל

אולם בכל דברי הדר"ג לא כתוב אלא שאפשר ש"אמו" של אותו... היתה נכרית ולא הזכירו אודות אביו, ואם אביו ודאי ישראל א"כ יש להעמיד הבן בחזקת אבהתא כמבואר בסי' ג'. ונמצא שאותו... ודאי ישראל אך כנראה שגם על אביו יש להסתפק שהוא נכרי, ואע"פ שהכנוי... לכאורה מראה שהוא ישראל אולי אשכנזי הוא שכינוייהן דומין, ואולי גם אצל האנגלים מצוי כינוי זה ובכל אופן אינו בידור גמור על מהות אביו וכל שאין ברור בהחלט מהות אביו לא שייך חזקת אבהת' כמבואר בסי' ג'.

וא"כ שפיר איכא ס"ס מעליא שמא ולד זה מנכרי ושמא אינה א"א כלל שבעלה נכרי. וכה"ג הכשיר החת"ס אהע"ז סי' ... באשה שנעלם בעלה הי' הדברים נוטים שמת והרתה לזנוגים ושמא מנכרי אע"פ שאמרה שהוא מישראל ההתיר מטעם ס"ס עי"ש.

גם יש לצדד שאין עדות כלל שהיתה מקודשת לאותו... דהכתובה רגילים לכתוב קודם נשואין ואולי לא נגמר הדבר ואף שע"כ הבעל נתן לה כתובה זו מ"מ גם הודאת הבעל אינו מחזיקה לא"א גמורה עד שיהי' עדים כשרים שהחזקה א"א בפניהם שלשים יום. ואף שעשו נשואין אזרחיים ומסתמא ודאי דרו זמן מה יחד מ"מ אולי לא נתייחדו בפני עדים כשרים כיון שהי' בצבא ובכל הדברים האלו רק מפיה אנו יודעים. ואפשר שג"ז יש לצרף לספק. וצ"ע בעיקר מה שנוהגים לברר בעניני אישות ועריות ע"פ תעודות אזרחיות לכאורה צ"ע דאין זה אלא נכרי מסל"ת ומבואר בב"ק קי"ד דאין מסל"ת נאמן מדאורייתא והא דסמכינן אקפילא כתבו בריש הלכות תערובות משום מלתא דעבידא לגלויא וזה לא שייך כ"כ במסמכים וכתבי נשואין וכנראה שדין ערכאות אין לכתבים אלו שאינו נעשה ע"פ שופט רק אפשר שיש כאן... חזקה דלא מרע אומנתו וצריך לעיין בדינים אלו בפוסקים ריש הל' תערובות ובכמ"ד.

ולענין הלכה אסור לי להורות [אפי' אלו הייתי ראוי לכך] מכיון שלא למדתי עכשיו בש"ס ופוסקים השייכים לענינים אלו, הריני תלמיד שלא הגיע להוראה בענין זה. אבל הדר"ג שליט"א אינם צריכים חיזוק ודבריהם הקצרים קילורין לעינים ויכולים לסמוך על עצמן.

כתבתי כ"ז מאונס מפני רוב כבוד גאונם שליט"א שמוכרחני עכ"פ לערוך מענה. והנני חותם בברכה ובכל הדרת הכבוד והערצה המצפה לרחמי השי"ת ולגאולה שלימה בב"א.

יעקב ישראל קנייבסקי

מכיון שלא הנחתי העתקה ואני עני הס על כל מלה של ד"ת אם ייטיבו להחזיר לי המכתב יעשו לי בזה חסד.

— נעתק ע"י הרב כתיאל דוד קאפלין שליט"א חבר בד"צ לונדון —

שרידים, גליון י"א, ניסן תש"נ